

Sanktuaria i ośrodki kultu św. Jakuba w sieci *Camino de Santiago* w Polsce

1. Wprowadzenie

Obserwowany w krajach Europy Zachodniej od lat 90. XX wieku renesans kultu św. Jakuba Apostoła Starszego i pielgrzymowania *Camino de Santiago* był jednym z kluczowych czynników ożywienia kultu św. Jakuba w Polsce i powstania polskich odcinków Szlaku Jakubowego. Przyglądając się obecnemu rozwojowi nabożeństwa do św. Jakuba w Polsce można dostrzec pewną analogię do rozwoju kultu św. Jakuba na ziemiach polskich w średniowieczu, kiedy wraz ze wzrostem rangi sanktuarium w Composteli i rosnącym ruchem pielgrzymkowym do grobu Apostoła, rozwijała się w Koronie Królestwa Polskiego sieć parafii pw. św. Jakuba Apostoła Starszego. Warto przypomnieć, że w okresie największego rozwoju sanktuarium św. Jakuba w Santiago de Compostela – a więc od XI do XV wieku powstało na ziemiach polskich ponad 100 parafii pw. św. Jakuba Starszego Apostoła (ponad 70% obecnej liczby parafii pod tym wezwaniem)¹. Obecnie wprawdzie nie powstają nowe parafie pw. św. Jakuba, jednak pod wpływem ogromnego zainteresowania pielgrzymkami i wędrownkami *Camino de Santiago* rejestruje się renesans zapomnianego przez wieki kultu św. Jakuba, nie tylko w parafiach Jakubowych, ale także w innych obiektach sakralnych. Warto podkreślić, że rozwój kultu św. Jakuba w wielu parafiach i ośrodkach Jakubowych był bardzo często następstwem działań podjętych przez pielgrzymów i duszpasterzy, którzy pielgrzymowali do Santiago de Compostela, a tak-

¹ F. Mróz, *How has Camino developed? Geographical and Historical Factors behind the Creation and Development of the Way of St. James in Poland*, [w:] E. Alarcón, P. Roszak (red.), *The Way of St. James: Renewing Insights*, Ediciones Universidad de Navarra, Navarra 2017, s. 63.

że włączeniem danego ośrodka w sieć *Camino de Santiago* i co za tym idzie rozwojem ruchu pielgrzymkowego. Prawdziwym fenomenem jest rozwijająca się od 2005 r. sieć szlaków *Camino de Santiago* w Polsce. Sieć tą tworzy obecnie (stan na 1 września 2018 r.) 37 odcinków Drogi św. Jakuba o łącznej długości 6 816 km (ryc. 1). Projektowanie, wytyczanie i oznakowanie tych odcinków szlaków Jakubowych jest przede wszystkim zasługą caminowiczów, miłośników Drogi św. Jakuba, członków Bractw św. Jakuba i Stowarzyszeń Jakubowych oraz duszpasterzy pracujących w parafiach pw. św. Jakuba. W zdecydowanej większości jest to działanie „oddolne” i wyraz społecznej przedsiębiorczości dziesiątek osób. Dopiero na kolejnych etapach rozwoju poszczególnych odcinków *Camino de Santiago* stopniowo w projekty „caminowe” włączały się władze samorządów terytorialnych – na szczeblu wojewódzkim, powiatowym i gminnym, a także Lokalne Grupy Działania i stowarzyszenia². Droga św. Jakuba w Polsce stała się także przestrzenią w której organizowane są także wydarzenia o charakterze religijnym lub religijno-kulturowym („Biesiady Jakubowe”, „Dni Jakubowe”, „Festyny Jakubowe”, „Festiwale Jakubowe”, „Jarmarki Jakubowe”, wystawy fotografii o *Camino de Santiago*, koncerty pieśni Jakubowych), a także imprezy turystyczne i sportowo-rekreacyjne (rajdy i biegi Drogą św. Jakuba) i spotkania naukowe (sesje, sympozja, konferencje naukowe).

Przedmiotem badań są sanktuaria św. Jakuba Starszego i wybrane ośrodki kultu Apostoła funkcjonujące przy Drodze św. Jakuba w Polsce. Badania terenowe przeprowadzono w latach 2006–2018 we wszystkich sanktuariach św. Jakuba i najważniejszych ośrodkach kultu św. Jakuba w Polsce – w sumie na 18 odcinkach Drogi św. Jakuba tj. na: Beskidzkiej Drodze św. Jakuba, Dolnośląskiej Drodze św. Jakuba, Drodze św. Jakuba *Camino Polaco*, Drodze św. Jakuba *Via Regia*, Jasnogórskiej Drodze św. Jakuba, Kłodzkiej Drodze św. Jakuba, Lęborskiej Drodze św. Jakuba, Lubelskiej Drodze św. Jakuba, Małopolskiej Drodze św. Jakuba, Mazowieckiej Drodze św. Jakuba, Miechowskiej Drodze św. Jakuba, Podkarpackiej Drodze św. Jakuba *Via Regia*, Nyskiej Drodze św. Jakuba, Pomorskiej Drodze św. Jakuba, Sudeckiej Drodze św. Jakuba, Świętokrzyskiej Drodze św. Jakuba, Tuligłowskiej Drodze św. Jakuba oraz Drodze św. Jakuba Północno-Wschodniego Mazowsza i Podlasia. W sumie przebadano (wędrując pieszo lub jadąc rowerem) ponad 2 350 km polskich odcinków Drogi św. Jakuba. W trakcie badań przeprowadzono wywiady z ks. kustoszami sanktuariów św. Jakuba oraz proboszczami parafii św. Jakuba, a także

² F. Mróz, *Przedsiębiorczość jako czynnik rozwoju Camino de Santiago w Polsce*, „Przedsiębiorczość – Edukacja”, 14, 2018, [w druku].

1230 *Kodeksu Prawa Kanonicznego*, dekretem ordynariuszy miejsca, erygowanych zostało ponad 270 nowych sanktuariów⁴. Największy wzrost ilościowy nowych sanktuariów w XXI w. odnotowano w grupie sanktuariów świętych i błogosławionych. W okresie tym bowiem dekretem ordynariuszy miejsca powstało ponad 70 tego typu sanktuariów. Warto podkreślić, że w grupie sanktuariów świętych powstałych w latach 2001–2018 najliczniejszą grupę stanowią sanktuaria św. Jakuba Starszego Apostoła. Sześć sanktuariów św. Jakuba (ryc. 2; tab. 1) powstało w wyniku renesansu kultu świętego Apostoła oraz rozwoju ruchu pielgrzymkowego do tychże obiektów szlakiem *Camino de Santiago*. Erygowanie sanktuariów Jakubowych wpisuje się w szerszy trend, który można zaobserwować w przestrzeni sakralnej Polski, a więc powstania „nowych” sanktuariów świętych i błogosławionych cieszących się wielką czcią wśród wiernych w średniowieczu – jak np. św. Barbary (Strumień), św. Kingi (Nowy Korczyn), św. Marii Magdaleny (Biłgoraj), bł. Salomei (Grodzisko koło Skały), św. Antoniego (Boćki, Ostrołęka, Ratowo, Warszawa), św. Floriana (Chorzów), św. Idziego (Wyszków), św. Jacka (Legnica) oraz św. Rocha (Mikstat, Osiek).

Tab. 1. Sanktuaria św. Jakuba Apostoła w Polsce (stan na 1 września 2018 r.)

Lp.	miejsowość	diecezja	nazwa Drogi św. Jakuba przy której znajduje się sanktuarium	data erygowania sanktuarium	Imię i nazwisko ordynariusza podpisującego dekret
1	2	3	4	5	6
1.	Jakubów	zielenogórsko-gorzowska	Dolnośląska Droga św. Jakuba	20.06.2007 r.	Ks. Biskup Adam Dyczkowski
2.	Lębork	pelplińska	Pomorska Droga św. Jakuba	25.07.2010 r.	Ks. Biskup Jan Bernard Szłaga
3.	Szczyrk	bielsko-żywiecka	Beskidzka Droga św. Jakuba	12.04.2011 r.	Ks. Biskup Tadeusz Rakoczy
4.	Więclawice Stare	krakowska	Małopolska Droga św. Jakuba	5.09.2013 r.	Ks. Kardynał Stanisław Dziwisz

⁴ Por. F. Mróz, *Sanktuaria Kościoła Rzymskokatolickiego w przestrzeni sakralnej Polski*, dz. cyt., s. 186–187.

1	2	3	4	5	6
5.	Małujowice	wrocławska	Droga św. <i>Via Regia</i>	26.04.2016 r.	Ks. Arcybiskup Józef Kupny
6.	Brzesko	tarnowska	Droga św. <i>Via Regia</i>	6.10.2018 r.	Ks. Biskup Andrzej Jeż

Źródło: Ł. Mróz i F. Mróz (2018)

Ryc. 2. Sanktuaria św. Jakuba Starszego Apostoła oraz kościoły z relikwiami św. Jakuba Starszego Apostoła w Polsce

Źródło: opracowanie F. Mróz, Ł. Mróz (zmienione i uaktualnione 2018 r.); por. A. Jackowski, F. Mróz, Ł. Mróz (red.), *1200 lat pielgrzymek do grobu św. Jakuba w Santiago de Compostela*, Kraków 2013, s. 128 (wkładka).

Pierwszym w Polsce Diecezjalnym Sanktuarium Pielgrzymkowym św. Jakuba jest kościół pw. św. Jakuba Starszego Apostoła w Jakubowie w diecezji zielonogórsko-gorzowskiej. Według miejscowej tradycji świątynia w Jakubowie powstała już w roku 991, przy dawnym trakcie handlowym z Wielkopolski na Łużyce⁵. Od 2005 r. w kościele znajdują się relikwie św. Jakuba Starszego Apostoła, które zostały przywiezione z Rzymu. Sanktuarium w Jakubowie jest najważniejszym miejscem kultu pierwszego męczennika wśród Apostołów na Dolnośląskiej Drodze św. Jakuba. Szlak ten jest z kolei pierwszym polskim odcinkiem *Camino de Santiago* (szlak otwarty 24 lipca 2005 r. w Jakubowie oraz w Zgorzelcu)⁶. Dolnośląska Droga św. Jakuba powstała z inicjatywy Bractwa św. Jakuba Apostoła w Jakubowie, a prowadzi z Głogowa, przez Jakubów, Grodowiec, Polkowice, Chocianów, Bolesławiec i Lubań do Zgorzelca (164 km). W 2007 r. wzdłuż *Drogi Dolnośląskiej*, lecz w kierunku przeciwnym, ze Zgorzelca do Jakubowa, został wytyczony „Szlak pielgrzymkowy do Jakubowa”⁷.

W ostatnich latach w sanktuarium w Jakubowie dokonano szeregu prac renowacyjnych – m.in. odrestaurowano późnobarokowy ołtarz główny z 1720 r. w którym znajduje się piękny obraz św. Jakuba Starszego Apostoła, a także odnowiono polichromie drewnianego stropu autorstwa Johanna Hoffmanna przedstawiające św. Jakuba na białym koniu ze sztandarem (w konwencji przedstawienia *Matamoros*), Trójcę Świętą z Najświętszą Maryją Panną Niepokalaną oraz „Ostatnią Wieczerzę”⁸. Sanktuarium w Jakubowie wzbogaciło się także w ostatnim dziesięcioleciu o nowe obiekty „Jakubowe”. Pierwszym z nich jest figura św. Jakuba ufundowana przez prof. Mieczysława Steca, a wykonana przez dr. Jacka Kieferlinga z Pracowni Technik i Technologii Rzeźbiarskich w Akademii

⁵ W. Hass, *Z Jakubowa do Santiago de Compostela. Szlak, bractwo, sanktuarium*, [w:] A. Jackowski, F. Mróz, I. Hodorowicz (red.), *Drogi św. Jakuba w Polsce. Stan badań i organizacja*, IGiGP UJ, PPWSZ w Nowym Targu, Bractwo św. Jakuba Starszego Apostoła Oddział Małopolski w Więclawicach Starych, Kraków 2008, s. 100.

⁶ F. Mróz, *Droga św. Jakuba w Polsce – geneza i rozwój – w 10. rocznicę otwarcia pierwszego szlaku jakubowego*, [w:] Wyrwa A. (red.), *Camino de Santiago. Szkice historyczne do peregrynacji i dziejów kultu św. Jakuba Apostoła Większego (wydanie II)*, Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, Lednica 2015, s. 68.

⁷ Por. A. Ceglińska, H. Karaś, E. Mendyk, J. Smyk, *Droga św. Jakuba Gniezno – Zgorzelec – Praga. Część polska: Droga Wielkopolska i Droga Dolnośląska. Przewodnik Pielgrzyma*, Janice 2006, Fundacja Wioski Franciszkańskiej.

⁸ W. Hass, *Dawne i współczesne przedstawienia św. Jakuba Apostoła Starszego na wybranych przykładach z północy Dolnego Śląska (znaczenie, inspiracje)*, [w:] P. Roszak, F. Mróz, Ł. Mróz (red.), *Dziedzictwo religijne i kulturowe Drogi św. Jakuba – w 30. rocznicę uznania szlaku za pierwszy Europejski Szlak Kulturowy*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2017, s. 214–215.

Sztuk Pięknych w Krakowie. Drugim natomiast jest „Cruceiro” – granitowy krzyż, sprowadzony z hiszpańskiej Galicji, a ufundowany przez prezesa Bractwa św. Jakuba w Jakobowie. Krzyż został postawiony przy Dolnośląskiej Drodze św. Jakuba, przy wjeździe do Jakobowa od strony Głogowa⁹. Warto również zaznaczyć, że najstarsze sanktuarium św. Jakuba w Polsce może poszczycić się także wielką kadzielnicą zainspirowaną słynnym *botafumeiro* z katedry w Santiago de Compostela. Każdego roku sanktuarium w Jakobowie odwiedza około 6 tys. pielgrzymów – są to zarówno indywidualni pątnicy pielgrzymujący Dolnośląską Drogą św. Jakuba, jak i zorganizowane grupy autokarowe z Polski oraz niemiecko- i angielskojęzyczne¹⁰.

Gotycki kościół pod wezwaniem św. Jakuba w Lęborku jest Diecezjalnym Sanktuarium św. Jakuba i najważniejszym ośrodkiem kultu Apostoła na Pomorskiej Drodze św. Jakuba. Świątynia jest jednym z najbardziej okazałych, średniowiecznych zabytków Lęborka. Kościół ufundował Wielki Mistrz Zakonu Krzyżackiego Dietrich von Altenburg. Budowa świątyni trwała od I połowy XIV wieku do XV wieku. Po wprowadzeniu reformacji na Pomorze, w latach 1535–1639, kościół funkcjonował jako świątynia protestancka. Ponownej konsekracji kościoła, kiedy wrócił on ponownie w posiadanie katolików, dokonał w dniu 20 października 1640 r. biskup kujawski Maciej Łubieński. Kościół został zniszczony podczas najazdu szwedzkiego w 1658 r., a także w trakcie pożaru w 1682 r., który strawił niemal całe miasto. Poważne zniszczenia w świątyni wyrządził kilkudniowy huragan w styczniu 1818 r. Prace remontowe przeprowadzono dopiero w 1822 r. Gruntowny remont i renowację kościoła wykonano w latach 1907–1910.

Św. Jakub patronuje Lęborkowi od niemal siedmiu wieków. Formalnie pierwszy męczennik wśród Apostołów został patronem miasta, dekretem biskupa diecezji pelplińskiej Jana Bernarda Szłagi podpisanym w dniu 22 czerwca 1998 r. Uroczystości ogłoszenia tego dokumentu odbyły się w Lęborku 26 lipca 1998 r. Decyzja ta spotkała się z ogromnym uznaniem mieszkańców miasta i organizacji społecznych. W dniu 25 lipca 2010 r. do świątyni wprowadzono relikwie św. Jakuba Starszego Apostoła, które otrzymano z Watykanu (relikwie z kości). W tym dniu także, podczas uroczystej Mszy św. ks. biskup Jana Szłaga odczytał dekret o podniesieniu kościoła do rangi Diecezjalnego Sanktuarium św. Jakuba

⁹ Tamże, s. 220.

¹⁰ Dziękujemy ks. kan. Stanisławowi Czerwińskiemu – Kustoszu Sanktuarium Pielgrzymkowego św. Jakuba Starszego w Jakobowie za udzielenie wywiadu i cenne uwagi dotyczące funkcjonowania sanktuarium.

ba Starszego Apostoła. Relikwie św. Jakuba zostały umieszczone wraz z dużą kamienną muszlą, pod ołtarzem soborowym w prezbiterium świątyni. Drewniana rzeźba św. Jakuba wieńczy także baldachim rokokowej ambony.

Od 1945 r. duszpasterzami w parafii św. Jakuba w Lęborku, a obecnie kustoszami sanktuarium są ojcowie franciszkanie konwentualni. Warto zaznaczyć, że lęborska parafia św. Jakuba jest jedną z czterech parafii Jakubowych w Polsce pod patronatem zakonnym (obok parafii w Błazejowie, w której duszpasterzami są filipini, parafii w Obrze – oblaci oraz Tolkmicka, gdzie pracują księża salezianie)¹¹.

W każdy piątek, po Mszy św. o godz. 9 w lęborskim sanktuarium odprawiane jest nabożeństwo do św. Jakuba, podczas którego odczytywane są prośby za wstawiennictwem św. Jakuba. Z kolei w każdą pierwszą niedzielę miesiąca, po uroczystej Mszy św., w asyście Bractwa św. Jakuba odbywa się procesja z relikwiami św. Jakuba Apostoła, zakończona litaniami i błogosławieństwem. Świątynia sanktuaryjna otwarta jest przez cały dzień, gdyż w godz. od 10 do 18 trwa adoracja Najświętszego Sakramentu. Każdego roku ojcowie franciszkanie organizują wiele nabożeństw, wystaw i koncertów ku czci św. Jakuba. Ponadregionalną rangę mają Lęborskie Dni Jakubowe zorganizowane z okazji liturgicznego wspomnienia św. Jakuba Starszego Apostoła. To kilkudniowe wydarzenie nawiązuje do średniowiecznej tradycji jarmarków organizowanych na 25 lipca, na które zjeżdżali się kupcy i rzemieślnicy z Pomorza. W ramach Lęborskich Dni Jakubowych organizowane są m.in. Msza św. w języku kaszubskim, jakubowe spotkanie dzieci, „Bieg uliczny św. Jakuba”, „Marsz pokoju” z relikwiami św. Jakuba od kaplicy ewangelicko-augsburskiej do sanktuarium, Pielgrzymka Rowerowa do Łeby „Od Jakuba do Jakuba”, plenery malarskie, kiermasze twórców ludowych, pokazy rycerskie, występy artystów i zespołów ludowych, konkursy i animacje, a także „Międzynarodowy Zlot Jakubów”, na który przyjeżdżają chłopcy i mężczyźni noszący imię «Jakub» z Polski i zagranicy¹². Od marca 2018 r. w sanktuarium wystawiona jest Księga Pielgrzyma Caminowicza (w okresie od 4 marca do 1 sierpnia 2018 r. wpisało się do niej 58 pąt-

¹¹ Por. I. Hodorowicz, F. Mróz, *Geograficzny zasięg kultu św. Jakuba w Polsce na przykładzie wezwań kościołów i kaplic pod wezwaniem Apostoła*, [w:] A. Jackowski, F. Mróz, I. Hodorowicz (red.), *Kult św. Jakuba Apostoła na szlakach pielgrzymkowych do Santiago de Compostela*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2010, s. 73.

¹² Dziękujemy O. Romanowi Ziola OFMConv. – Kustoszowi Sanktuarium Diecezjalnego św. Jakuba Starszego w Lęborku za udzielenie wywiadu i cenne uwagi dotyczące funkcjonowania sanktuarium.

ników pielgrzymujących Pomorską Drogą św. Jakuba). Przy sanktuarium funkcjonuje Dom Pielgrzyma, z pełnym zapleczem sanitarnym i 16 łózkami. Jest to jedno z niewielu funkcjonujących w Polsce *albergue* dla caminowiczów. Obok pielgrzymów wędrujących szlakiem Pomorskiej Drogi św. Jakuba do lęborskiego sanktuarium przebywają w ciągu roku także grupy autokarowe oraz indywidualni turyści zwiedzający Pomorze.

Przed wejściem do sanktuarium znajduje się słup jakubowy wskazujący drogę do Santiago de Compostela oraz tablice informacyjne o Pomorskiej Drodze św. Jakuba. Obok świątyni, w ciągu murów obronnych znajduje się jedyna w Polsce galeria Jakubów – która przedstawia słynnych Jakubów, m.in. Jakuba Starszego Apostoła, św. Jakuba Młodszego Apostoła, Jakuba Wujka, Jakuba Wejhera, Diego Armando Maradona i Kubusia Puchatka¹³.

W dniu 12 kwietnia 2011 r. ks. biskup Tadeusz Rakoczy podpisał dekret erygujący lokalne sanktuarium św. Jakuba w Szczyрку¹⁴. Ówczesny ordynariusz Diecezji Bielsko-Żywieckiej zapisał w dekrecie, który wszedł w życie 24 kwietnia 2011 r. m.in.: „Istniejąca w tej parafii od wielu lat tradycja kultu św. Jakuba, potwierdzonego łaskami, jakich doznają wierni, a także troska pracujących tam kapłanów o zapewnienie posługi duszpasterskiej, wskazują, że to miejsce będzie nadal żywym ośrodkiem czci oddawanej świętemu Patronowi oraz umocnieniem pielgrzymów w wierze, nadziei i miłości”.

Parafia św. Jakuba Apostoła w Szczyрку powstała w 1800 r. Z tych czasów pochodzi drewniany, późnobarokowy kościół sanktuarijny. W ołtarzu głównym, w niszy pośrodku znajduje się figura św. Jakuba Apostoła, a po bokach – figura św. Piotra (z lewej) i św. Stanisława Kostki (z prawej). W kościele znajdują się jeszcze dwa ołtarze boczne: Serca Jezusowego oraz św. Jana Nepomucena. Obok ołtarza głównego po stronie lewej zachowała się kamienna chrzcielnica, pochodząca z roku powstania parafii. W świątyni na uwagę zasługuje również późnobarokowa ambona, a także malowidła przedstawiające m.in. postacie Apostołów. W dniu 2 stycznia 2011 r., na zakończenie Roku Jakubowego do kościoła zostały wprowadzone relikwie św. Jakuba Starszego Apostoła. Zostały one przywiezione z Rzymu do Polski przez ks. biskupa Konrada Krajewskiego, a następnie przekazane do Szczyрку.

¹³ T. Duda, M. Duda., R. Filipiński, T. Krawczyk, J. Marcinkowska, D. Seiffert, B. Wołowczyk, *Pomorska Droga św. Jakuba. Przewodnik turystyczny*, Fundacja Szczecińska, Szczecin 2014, s. 70.

¹⁴ <http://bractwojakuboweszczyrk.pl/sanktuarium-sw-jakuba> [dostęp: 22.08.2018 r.].

W krzewieniu kultu św. Jakuba i propagowaniu tradycji pielgrzymowania do jego grobu w Santiago de Compostela ważną rolę pełni Bractwo św. Jakuba, które oficjalnie rozpoczęło swoją działalność 21 stycznia 2009 r. jako oddział Bractwa św. Jakuba w Jakubowie. Jednym z wielu osiągnięć Bractwa było wytyczenie i oznakowanie Beskidzkiej Drogi św. Jakuba oraz organizacja jedynej na świecie narciarskiej pielgrzymki Beskidzkim odcinkiem *Camino de Santiago*. Głównym inicjatorem oznakowania tego szlaku, znakarzem, opiekunem, a także autorem przewodnika jest członek Bractwa św. Jakuba – Dagobert Drost. Szlak został oznakowany dzięki zaangażowaniu członków Bractwa św. Jakuba i parafii św. Jakuba w Szczyrku, parafian z Simoradza oraz miłośników *Camino de Santiago* w Beskidzie Sądeckim, Beskidzie Wyspowym, Beskidzie Makowskim, Beskidzie Małym i Beskidzie Śląskim. Beskidzka Droga św. Jakuba rozpoczyna się w greckokatolickim sanktuarium maryjnym w Litmanowej na Słowacji, skąd prowadzi przez Eliażówkę (1024 m n.p.m.), Stary Sącz, Podegrodzie, Myślenice, Kalwarię Zebrzydowską, Wadowice, Szczyrk, Simoradz, Cieszyn, Frydek Mistek, Lipnik n/ Bečov do Ołomuńca (całkowita długość szlaku z Litmanowej do Ołomuńca wynosi 526 km, a długość szlaku na terenie Polski tj. ze szczytu Eliażówki do Cieszyna to 316 km)¹⁵. Pielgrzymki Narciarskie Beskidzką Drogą św. Jakuba organizowane od 2011 r., każdego roku na przełomie stycznia i lutego. Każda pielgrzymka rozpoczyna się i kończy błogosławieństwem oraz uczczeniem relikwii św. Jakuba w szczyrkowskim sanktuarium. Każdego 25. dnia miesiąca o godz. 17. w sanktuarium odprawiane jest nabożeństwo do św. Jakuba, a następnie o godz. 18. Msza św. w intencji prośb i podziękowań kierowanych przez wstawiennictwo św. Apostoła. Kult św. Jakuba oraz idea pielgrzymowania do grobu św. Jakuba w Composteli rozwijane w sanktuarium w Szczyrku oddziałuje także na przestrzeń miejską Szczyrku. W dniu 20 lipca 2012 r. główny, reprezentacyjny plac w centrum miasta został nazwany Placem św. Jakuba. Poświęcenia placu dokonał ks. biskup Piotr Greger, zaś ks. kan. Andrzej Loranc – kustosz sanktuarium dokonał wmurowania w płytę placu kamienia z muszlą św. Jakuba. Od 2000 r. w Szczyrku, z okazji odpustu św. Jakuba organizowane jest także Święto Jakubowe. W tym święcie miasta uczestniczą parafianie, pielgrzymi i turyści wypoczywający w Szczyrku i okolicy¹⁶.

¹⁵ F. Mróz, *Droga św. Jakuba w Polsce – geneza i rozwój...*, dz. cyt., s. 79–80.

¹⁶ Dziękujemy ks. kan. Andrzejowi Lorancowi – Kustoszowi Sanktuarium św. Jakuba w Szczyrku za udzielenie wywiadu i cenne uwagi dotyczące funkcjonowania sanktuarium.

Sanktuarium Diecezjalne św. Jakuba w Więclawicach Starych jest głównym ośrodkiem kultu Apostoła w Archidiecezji Krakowskiej i przy Małopolskiej Drodze św. Jakuba. Pierwszy kościół parafialny pw. św. Jakuba Apostoła w Więclawicach Starych został wzniesiony w 1340 r. z drzewa modrzewiowego. W połowie XVIII wieku świątynia została przebudowana w stylu barokowym i konsekrowana w 1757 roku. W świątyni znajdują się trzy ołtarze rokokowe z połowy XVIII wieku. W ołtarzu głównym umieszczono obraz św. Jakuba Starszego w postawie stojącej, trzymającego w lewej dłoni księgę. Nad Apostołem, anioł trzyma wieniec chwały, a po obu stronach stóp Jakuba, dwóch aniołów trzyma jego atrybuty: kij pielgrzyma, bukłak na wodę i miecz (anioł po lewej) oraz pelerynę z muszlą i kapelusz z muszlą (anioł po prawej). Po prawej stronie św. Jakuba, na wysokości jego ręki artysta namalował figurę Matki Bożej na kolumnie, przed którą klęczy pierwszy męczennik wśród Apostołów. Po bokach obrazu znajdują się figury św. Piotra, św. Pawła, św. Stanisława Biskupa i św. Wojciecha. Wizerunek św. Jakuba (z książką i laską) znajduje się również w lewym skrzydle gotyckiego tryptyku św. Mikołaja z 1477 roku¹⁷. Wybitnym zabytkiem rzeźby cechowej z kręgu tzw. „pięknych Madonn” jest gotycka figura Matki Bożej z Dzieciątkiem z około 1430 r. Po konserwacji rzeźba została umieszczona na zwieńczeniu tryptyku św. Mikołaja¹⁸.

Do najważniejszych wydarzeń w najnowszym kalendarium parafii w Więclawicach Starych zaliczyć należy przede wszystkim: jubileusz 250-lecia konsekracji kościoła i wprowadzenie przez kardynała Stanisława Dziwisza relikwii św. Jakuba Apostoła i Bartłomieja do świątyni (10 września 2007 r.), rozpoczęcie działalności Bractwa św. Jakuba Apostoła Starszego (8 grudnia 2007 r.), otwarcie pierwszego odcinka Małopolskiej Drogi św. Jakuba w województwie małopolskim (5 października 2008 r.), wizytę ks. Arcybiskupa Juliána Barrio Barrio (2 maja 2010 r.)¹⁹, dekret ks. kardynała Stanisława Dziwisza erygujący kościół parafialny św. Jakuba w Więclawicach Starych Sanktuarium Diecezjalnym św. Ja-

¹⁷ J. Wiśniewski, *Dekanat miechowski*, Radom 1917, s. 252–256.

¹⁸ I. Hodorowicz, F. Mróz, *Małopolska Droga św. Jakuba (odcinek Sandomierz-Palecznica-Więclawice Stare-Kraków)*, [w:] A. Jackowski, F. Mróz, I. Hodorowicz (red.), *Drogi św. Jakuba w Polsce. Stan badań i organizacja*, IGiGP UJ, PPWSZ w Nowym Targu, Bractwo św. Jakuba Starszego Apostoła Oddział Małopolski w Więclawicach Starych, Kraków 2008, s. 92.

¹⁹ F. Mróz, *Wizyta Metropolity Santiago de Compostela, arcybiskupa Juliána Barrio Barrio w Polsce*, [w:] A. Jackowski, F. Mróz, I. Hodorowicz (red.), *Kult św. Jakuba Apostoła na szlakach pielgrzymkowych do Santiago de Compostela*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2010, s. 226.

kuba Apostoła (5 września 2013 r.), organizację Światowego Spotkania Bractw i Stowarzyszeń św. Jakuba (5–8 września 2013 r.), a także agregację Bractwa św. Jakuba w Więclawicach Starych do Ogólnoświatowego Arcybractwa św. Jakuba (Archicofradía Universal del Apóstol Santiago) (5 września 2013 r.).

Bractwo św. Jakuba działające przy sanktuarium w Więclawicach Starych rozwija nabożeństwa do św. Jakuba w parafii, wspiera ideę pielgrzymowania Droga św. Jakuba, sprawując opiekę nad Małopolską i Miechowską Droga św. Jakuba w Małopolsce, a także opiekuje się nad pątnikami pielgrzymującymi tymi dwoma odcinkami Szlaku Jakubowego. W latach 2012–2018 członkowie Bractwa zorganizowali siedem edycji (56 etapów do 3 września 2018 r.) „Niedzielnego pielgrzymowania Droga św. Jakuba” na wielu odcinkach *Camino de Santiago* w Polsce oraz na Lwowskiej Drodze św. Jakuba, w których udział wzięło w sumie ponad 2 300 osób.

Każdego 25. dnia miesiąca, podczas wieczornej Mszy św. w sanktuarium w Więclawicach Starych odprawiane jest nabożeństwo do św. Jakuba. Po nabożeństwie, w sali konferencyjnej natomiast odbywa się spotkanie członków Bractwa św. Jakuba oraz miłośników Drogi św. Jakuba. W ciągu roku w więclawickim sanktuarium organizowanych jest wiele nabożeństw do św. Jakuba (m.in. Święto Przeniesienia Relikwii św. Jakuba Apostoła (*Translatio Sancti Iacobi*) 30 grudnia każdego roku; Nocna Droga Krzyżowa Szlakiem Małopolskiej Drogi św. Jakuba – do 2018 r. IV edycja), pielgrzymek (m.in. Noworoczna Pielgrzymka Małopolską Droga św. Jakuba w Uroczystość Objawienia Pańskiego – do 2018 r. IV edycja), a także wydarzeń kulturalnych (Jarmark św. Jakuba, koncerty, wystawy), naukowych (organizacja X Międzynarodowych Konferencji nt. kultu i Drogi św. Jakuba) oraz sportowych (m.in. Małopolski Bieg Droga św. Jakuba – V edycji do 2017 r.) związanych z Droga św. Jakuba.

Dekret o ustanowieniu Diecezjalnego Sanktuarium św. Jakuba Apostoła w Małujowicach podpisał Metropolita Wrocławski, ks. Arcybiskup Józef Kupny w dniu 26 kwietnia 2016 r. Oficjalne erygowanie i wprowadzenie relikwii św. Jakuba Apostoła do tegoż sanktuarium miało miejsce 25 września 2016 r. Sanktuarium św. Jakuba w Małujowicach nazywane jest „Śląską Sykstynią”, ze względu na największy w Polsce zespół oryginalnych malowideł gotyckich o wyjątkowej wartości artystycznej, historycznej i religijnej. Na około 900 metrach kwadratowych powierzchni ścian i sklepieniach znajduje się około stu fresków przedstawiających sceny z Starego i Nowego Testamentu. Większość malowideł powstała w XV wieku. W XVI wieku świątynia w Małujowicach przeszła w ręce protestantów. W pierwszej połowie XIX wieku wszystkie polichromie zo-

stały zatynkowane. W 1865 r. freski zostały odkryte, jednak pruscy konserwatorzy dokonali nieudolnej ich renowacji – oryginał został zniekształcony poprzez domalowanie brakujących fragmentów i domalowanie słabo zachowanych. Oryginalny wygląd bezcennym gotyckim polichromiom przywrócili dopiero w latach 2010–2012 konserwatorzy z Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. W ołtarzu głównym znajduje się obraz św. Jakuba. Na wizerunku, artysta Jan Molga namalował modlącego się Apostoła na tle murów Jerozolimy. Św. Jakub klęczy i spogląda ze spokojem i ufnością w niebo. W lewej ręce trzyma księgę, prawą rękę z otwartą dłońią unosi. U stóp św. Jakuba siedzi anioł, który wpatruje się w Apostoła, a w prawej ręce trzyma gałązkę palmy. Na czerwonym płaszczu Apostoła leży miecz – symbol męczeńskiej śmierci Jakuba Starszego. W sanktuarium znajduje się także sztandar z wizerunkiem św. Jakuba (obraz św. Jakuba z sanktuarium w Jakobowie) oraz napisami: „Sanktuarium Diecezjalne św. Jakuba w Małujowicach” (powyżej wizerunku) i „Św. Jakubie módl się za nami” (poniżej wizerunku św. Jakuba).

Relikwie św. Jakuba, które znajdują się w sanktuarium w Małujowicach udało się sprowadzić z Rzymu, dzięki pomocy ks. arcybiskupa Edwarda Nowaka, byłego sekretarza watykańskiej Kongregacji do spraw Kanonizacyjnych. Są to relikwie pierwszego stopnia, które pochodzą ze zniszczonego przez pożar kościoła w jednym z włoskich klasztorów. Do sanktuarium w Małujowicach przybywają pielgrzymi indywidualni i grupowi wędrujący Drogą św. Jakuba *Via Regia*, a także grupy autokarowe. Sanktuarium jest także odwiedzane przez wspólnoty religijne i miłośników Drogi św. Jakuba z Archidiecezji Wrocławskiej. Raz w miesiącu odprawiana jest Msza św. wotywna, a zgodnie z wielowiekową tradycją uroczyste obchodzony jest tu lipcowy odpust ku czci św. Jakuba²⁰.

Najmłodszym polskim sanktuarium św. Jakuba jest kościół pw. św. Jakuba w Brzesku. Jest to obecnie najważniejsza „Jakubowa” świątynia na wschodnim odcinku Drogi św. Jakuba *Via Regia*, którą każdego roku pielgrzymują wierni nie tylko z Polski, ale także z zagranicy.

O pierwotnym, drewnianym kościele pod wezwaniem św. Jakuba Apostoła w Brzesku pisał Jan Długosz. Miał on być wzniesiony około roku 1400, a parafia powstała już wcześniej w XIV w. Kościół wyposażony został przez wojewodę krakowskiego Spytka z Melsztyna²¹. Wiele

²⁰ Dziękujemy ks. Mieczysławowi Tomaszowi Sałowskiemu – Kustoszewi Sanktuarium Diecezjalnego św. Jakuba Starszego w Małujowicach za udzielenie wywiadu i cenne uwagi dotyczące funkcjonowania sanktuarium.

²¹ J. Kuchta, *Kult świętego Jakuba w diecezji tarnowskiej*, [w:] P. Roszak, F. Mróz, Ł. Mróz (red.), *Dziedzictwo religijne i kulturowe Drogi św. Jakuba – w 30. rocznicę uznania szlaku za pierwszy Europejski Szlak Kulturowy*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2017, s. 153.

wskazuje na to, że kościół murowany powstał w roku 1447. W ciągu wieków świątynia ulegała wiele razy zniszczeniom podczas pożarów, które nawiedzały miasto. Najtragiczniejszy pożar wybuchł 25 lipca 1904 r., w dzień odpustu parafialnego, podczas sumy odpustowej. Po tym pożarze, na zgliszczach świątyni, w latach 1904–1905 zbudowano obecną świątynię. W latach 1979–1989 kościół został powiększony, poprzez dobudowanie od strony północnej nowego kościoła pw. Najświętszej Maryi Panny Matki Kościoła. W roku 1980 r. biskup tarnowski Jerzy Ablewicz, na mocy decyzji Stolicy Apostolskiej zmienił tytuł kościoła dołączając do wezwania św. Jakuba jako pierwsze wezwanie Najświętszej Maryi Panny Matki Kościoła²².

Kościół św. Jakuba w Brzesku jest budowlą murowaną, z cegły i kamienia, otynkowaną, z elementami neogotyckimi. Większość wyposażenia pochodzi w początków XX wieku. Ołtarz główny został wykonany z drewna, w stylu neogotyckim. Powyżej tabernakulum, w nastawie znajduje się rzeźba św. Jakuba o wysokości 1,9 m. Apostoł przedstawiony został jako pielgrzym, z muszlą na płaszczu, trzymający w prawej ręce księgę, zaś w lewej laskę pielgrzymią z tykwą. Po bokach znajdują się figury świętych: Jana z Kęt i św. Franciszka z Asyżu²³.

Na placu przy kościele znajduje się duży pomnik św. Jakuba Apostoła. Został on wykonany przez Kazimierza Malskiego w 2004 r. – w Świętym Roku Jakubowym i w stulecie tragicznego pożaru miasta. Figura o wysokości 2,3 m została wyrzeźbiona w piaskowcu i umieszczona na cokole²⁴. Pod cokołem umieszczona jest płaskorzeźba muszli z wezwaniem: „Święty Jakubie Apostole, módl się za naszą parafię”.

Kult św. Jakuba w parafii w Brzesku, jak podkreśla ks. J. Kuchta przez wieki nie wychodził „poza ogólnie przyjęte ramy pobożności i opierał się głównie o jego wspomnienie w czasie odpustu parafialnego. Społeczność brzeska aż do drugiej połowy XX wieku obchodziła uroczystość odpustową tylko raz w roku. Święto obchodzone było w dzień liturgicznego wspomnienia Apostoła 25 lipca, jak podawała kronika parafialna napływ ludzi na tę uroczystość był znaczny”²⁵.

Istotnym wydarzeniem w rozwoju nabożeństwa do św. Jakuba w parafii w Brzesku miało sprowadzenie relikwii św. Jakuba Apostoła i św. Ursusa młodzieńca²⁶. Relikwie te pozyskano z Rzymu w 1921 r. dzięki staraniom ówczesnego proboszcza ks. Romana Mazura. W 2010 r. relikwie zostały

²² Tamże.

²³ Tamże.

²⁴ F. Kostrzewa, *Duszpasterze Fary Brzeskiej*, Brzesko 2008, s. 208.

²⁵ J. Kuchta, *Kult świętego Jakuba w diecezji tarnowskiej*, dz. cyt., s. 155.

²⁶ S. Piech, *Parafia na Świętojakubowym Szlaku*, Brzesko 2012, s. 85.

umieszczone w relikwiarzu odlanym z mosiądzu, w kształcie krzyża św. Jakuba. Relikwie są wystawione w kościele, w specjalnej gablocie, a podczas uroczystości noszone są na feretronie wraz z figurą św. Jakuba²⁷.

Brzesko jest miastem, któremu patronuje św. Jakub w sposób szczególny. W 2009 r. Rada Miasta Brzesko podjęła jednogłośnie uchwałę o nadanie miastu patronatu świętego Jakuba. Kolejnym krokiem była prośba władz miasta do biskupa tarnowskiego Wiktora Skworca, który zaaprobował wybór św. Jakuba Apostoła na Patrona Brzeska, a po przedstawieniu decyzji Konferencji Episkopatu Polski, skierował prośbę do Stolicy Świętej²⁸. W dniu 24 lipca 2010 r. podczas uroczystej sesji Rady Miasta biskup tarnowski Wiktor Skworec ogłosił dekret watykańskiej Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów ustanawiający „Świętego Jakuba Apostoła jako patrona przed Bogiem miasta Brzesko łącznie z wszystkimi prawami i przywilejami liturgicznymi wynikającymi z rubryk”²⁹. Nadanie miastu Brzesko patrona – św. Jakuba Starszego Apostoła, było zarazem uczczeniem dwóch jubileuszy: 625-lecia lokacji miasta Brzeska i Świętego Roku Jakubowego.

W ostatnim dwudziestoleciu, za sprawą duszpasterzy pracujących w parafii, a szczególnie obecnego proboszcza, ks. Prałata Józefa Drabika, kult św. Jakuba Starszego Apostoła w parafii brzeskiej przeżywa prawdziwy renesans. Każdego roku w sanktuarium organizowanych jest wiele uroczystości, nabożeństw oraz imprez religijnych, kulturalnych i sportowych, związanych ze św. Jakubem oraz szlakiem pielgrzymkowym do Santiago de Compostela. W każdy wtorek, rano i wieczorem w sanktuarium sprawowana jest Msza Święta z formularza o świętym Jakubie, połączona z nowenną do patrona parafii. Od lutego 2014 roku, każdego 25 dnia miesiąca sprawowana jest natomiast Msza Święta w intencji wszystkich pielgrzymujących aktualnie na *Camino de Santiago*. Regionalną rangę mają organizowany od 2006 r. Powiatowy Konkurs Kolęd i Pastoralek „O muszlę świętego Jakuba” (XIII edycji do 2017 r.), a także Brzeskie Dni Jakubowe organizowane od 2010 r. z okazji święta Patrona Miasta³⁰. Warto zaznaczyć, że parafianie i członkowie Akcji Katolickiej

²⁷ J. Kuchta, *Kult świętego Jakuba w diecezji tarnowskiej*, dz. cyt., s. 155.

²⁸ Tamże, s. 157.

²⁹ Dekret Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów z dnia 22 maja 2010 r. [w:] http://www.kkbids.episkopat.pl/uploaded/a65/Anamnesis65-2hstr.34-35_1.pdf [dostęp: 28.08.2018 r.].

³⁰ J. Drabik, *Podsumowanie Świętego Roku Jakubowego w parafii pw. NMP Matki Kościoła i św. Jakuba w Brzesku – diecezja tarnowska*, [w:] A. Jackowski, F. Mróz, I. Hodorowicz (red.), *Wpływ Świętego Roku Jakubowego na rozwój kultu i Drogi św. Jakuba*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2011, s. 241–246.

w parafii św. Jakuba w Brzesku oznakowali na terenie diecezji tarnowskiej odcinek Drogi św. Jakuba *Via Regia*, której otwarcie odbyło się w trakcie uroczystości ku czci św. Jakuba w 2010 r.³¹

Docenieniem przez władze Kościoła Tarnowskiego głębokiego kultu św. Jakuba w brzeskiej parafii oraz rozwijającego się coraz prężniej ruchu pielgrzymkowego Droga św. Jakuba *Via Regia* były uroczystości ogłoszenia Sanktuarium Diecezjalnego św. Jakuba w Brzesku, którym przewodniczył Biskup Tarnowski Andrzej Jeż, a które odbyły się 6 października 2018 r.³²

3. Ośrodki kultu św. Jakuba Starszego Apostoła w sieci *Camino de Santiago* w Polsce

Obecnie w Polsce funkcjonuje 149 parafii pod wezwaniem św. Jakuba Starszego Apostoła (1,4% ogółu parafii). Ponad 70% świątyń powstało w średniowieczu, kiedy nastąpił wzmożony rozwój kultu św. Jakuba w całej Europie³³. Najstarszymi parafiami pod wezwaniem św. Jakuba są parafie w: Barcinie, Miłosławiu, Mogilnie, Murowanej Goślinie, Nysie, Podegrodziu, Poznaniu, Sobótce i Szczaworyżu³⁴. Znacząca jest także w naszym kraju liczba świątyń oraz kaplic pod wezwaniem św. Jakuba Starszego Apostoła. Aktualnie w Polsce znajduje się 149 kościołów parafialnych (w tym 5 świątyń pełni rangę sanktuarium diecezjalnego), 26 kościołów filialnych (w tym 1 kościół pełni rangę sanktuarium lokalnego św. Jakuba), 2 kościoły rektoralne oraz 6 kaplic pod wezwaniem św. Jakuba Starszego Apostoła. W Osteniku (diec. warmińska) znajdują się ruiny XV-wiecznego kościoła pw. św. Jakuba, zaś w miejscowości Bystrze pozostały jedynie fundamenty gotyckiego kościoła św. Jakuba (ryc. 3).

Należy podkreślić, że spośród wszystkich obiektów sakralnych pw. św. Jakuba Apostoła w Polsce, blisko połowa znajduje się przy Drodze św. Jakuba: 73 kościołów parafialnych (w tym 5 świątyń parafialnych pełniących rangę sanktuariów diecezjalnych w Brzesku, Jakubowie, Lę-

³¹ E. Mendyk, F. Mróz, Ł. Mróz, *Droga św. Jakuba w Polsce. Kalendarium wydarzeń w Świętym Roku Jakubowym 2010 i w pierwszym półroczu 2011 r.*, [w:] A. Jackowski, F. Mróz, I. Hodorowicz (red.), *Wpływ Świętego Roku Jakubowego na rozwój kultu i Drogi św. Jakuba*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2011, s. 168–169.

³² Dziękujemy ks. Prałatowi Józefowi Drabikowi – Kustoszu Sanktuarium Diecezjalnego św. Jakuba Starszego w Brzesku za udzielenie wywiadu i cenne uwagi dotyczące funkcjonowania sanktuarium.

³³ F. Mróz, Ł. Mróz, *Sukcesy i wyzwania związane z rozwojem kultu i Drogi św. Jakuba w Polsce*, [w:] A. Jackowski, F. Mróz, I. Hodorowicz (red.), *Wpływ Świętego Roku Jakubowego na rozwój kultu i Drogi św. Jakuba*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2011, s. 119.

³⁴ I. Hodorowicz, F. Mróz, *Geograficzny zasięg kultu św. Jakuba w Polsce...*, dz. cyt., s. 65.

Ryc. 3. Obiekty sakralne pw. św. Jakuba Starszego Apostoła w Polsce

Opracowanie: zmienione i uzupełnione Franciszek Mróz (2018). Por. I. Hodorowicz, F. Mróz, *Geograficzny zasięg kultu św. Jakuba w Polsce na przykładzie wezwań kościołów i kaplic pod wezwaniem Apostoła*, [w:] A. Jackowski, F. Mróz, I. Hodorowicz (red.), *Kult św. Jakuba Apostoła na szlakach pielgrzymkowych do Santiago de Compostela*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2010, s. 63–82; F. Mróz, *How has Camino developed? Geographical and Historical Factors behind the Creation and Development of the Way of St. James in Poland*, [w:] E. Alarcón, P. Roszak (red.), *The Way of St. James: Renewing Insights*, Ediciones Universidad de Navarra, Navarra 2017, s. 69.

Ryc. 4. Obiekty sakralne pw. św. Jakuba Starszego Apostoła położone na Drodze św. Jakuba w Polsce (stan na dzień 20 października 2018 r.)

Źródło: opracowanie F. Mróz, Ł. Mróz (zmienione 2018 r.).

orku, Małujowicach i Więclawicach Starych), Bazylika Archikatedralna w Szczecinie i Bazylika Współkatedralna w Olsztynie), 9 kościołów filialnych (w tym sanktuarium lokalne św. Jakuba w Szczyrku), 2 kościoły rektoralne (Gdańsk i Sandomierz), 4 kaplice (kaplica św. Jakuba w sanktuarium św. Jana Pawła II w Krakowie, oraz kaplice w Gdańsku, Kłodzku i Sławkowie), katedra greckokatolicka pw. św. Wincentego i św. Jakuba we Wrocławiu, a także oratorium św. Jakuba w klasztorze pocysterskim w Łądzie (stan na 1 września 2018 r.) (ryc. 4). Najwięcej świątyń pw. św. Jakuba mogą odwiedzić *caminowicze* wędrujący Drogą św. Jakuba *Via Regia* (13 obiektów, w tym 9 kościołów parafialnych (w tym dwa sanktuaria św. Jakuba – w Brzesku i Małujowicach), katedrę greckokatolicką, kościół filialny, a także 2 kaplice), Małopolską Drogą św. Jakuba (10 kościołów, w tym dwa sanktuaria św. Jakuba – w Więclawicach Starych oraz w Szczyrku) oraz Pomorską Drogą św. Jakuba (9 świątyń w tym sanktuarium św. Jakuba w Lęborku) (ryc. 4; tab. 2).

Tab. 2. Obiekty sakralne pw. św. Jakuba Starszego Apostoła na poszczególnych odcinkach Drogi św. Jakuba w Polsce (stan na dzień 1 września 2018 r.)

Lp.	Odcinek Drogi św. Jakuba	Miejscowości w których znajdują się kościoły pw. św. Jakuba Apostoła
1	2	3
1	Dolnośląska Droga św. Jakuba	Jakubów (S), Lubań (P)
2	Wielkopolska Droga św. Jakuba	Murowana Goślina (P), Poznań (P), Żabno (P), Święciechowa (P), Konradowo (P)
3	Droga Polska (<i>Camino Polaco</i>)	Bakałarzewo (P), Olsztyn (Kat. – Bazylika Współkatedralna), Bobrowo (P), Płonne (P), Toruń (P)
4	Droga św. Jakuba „Szlak Piastowski”	Mogilno (P), Niechanowo (P)
5	Droga św. Jakuba <i>Via Regia</i>	Korczowa (P), Krzemienica (F), Góra Ropczycka (P), Tuchów (P), Brzesko (S), Kraków (K), Sławków (F), Sączów (P), Skorogoszcz (P), Małujowice (S), Wrocław (Kat., P), Lubań (P)
6	Lubuska Droga św. Jakuba	Murowana Goślina (P), Ośno Lubuskie (P)
7	Lęborska Droga św. Jakuba	Lębork (S), Łeba (P)
8	Sudecka Droga św. Jakuba	Lubań (P), Radomice (F)

1	2	3
9	Małopolska Droga św. Jakuba	Sandomierz (R), Katuszów (P), Szczaworyż (P), Probołowice (P), Pałecznicza (P), Niegardów (P), Więclawice Stare (S), Sanka (P), Palczowice (P), Szczyrk (S)
10	Ślężańska Droga św. Jakuba	Sobótka (P), Ujów (F)
11	Ścinawska Droga św. Jakuba	brak
12	Nyska Droga św. Jakuba	Skorogoszcz (P), Nysa (P)
13	Beskidzka Droga św. Jakuba	Podegrodzie (P), Raciechowice (P), Myślenice (F), Rzyki (P), Szczyrk (S), Simoradz (P)
14	Warszawska Droga św. Jakuba	Warszawa (P, P), Skierniewice (P), Krzemienica (P), Piotrków Trybunalski (P)
15	Nadwarciańska Droga św. Jakuba	Ląd (oratorium), Miłosław (P), Błazejewo (P)
16	Lubelska Droga św. Jakuba	Lublin (P), Sandomierz (R)
17	Mazowiecka Droga św. Jakuba	Warszawa (P, P), Płock (P)
18	Droga św. Jakuba Północno-Wschodniego Mazowsza i Podlasia	Przesmyki (P), Jarnice (F)
19	Pomorska Droga św. Jakuba	Tolkmicko (P), Tuja (F), Niedźwiedzica (P), Gdańsk (F, R, K), Dzierżążno (P), Lębork (S), Łeba (P)
20	Szczecińska Droga św. Jakuba	Szczecin (Kat.)
21	Tarnobrzewska Droga św. Jakuba	brak
22	Kłodzka Droga św. Jakuba	Krosnowice (P), Kłodzko (K)
23	Staropolska Droga św. Jakuba	Piotrków Trybunalski (P), Stanowiska (P), Dąbrowa Zielona (P), Częstochowa (P)
24	Miechowska Droga św. Jakuba	Żarnowiec (P), Więclawice Stare (S)
25	Jasnogórska Droga św. Jakuba	Częstochowa (P), Lubsza (P), Sączów (P)
26	Szopenowska Droga św. Jakuba	brak
27	Droga Niepodległości św. Jakuba	Jadów (P)
28	Droga św. Jakuba „Cudu nad Wisłą”	brak

1	2	3
29	Prymasowska Droga św. Jakuba	brak
30	Tulińskiego Droga św. Jakuba	brak
31	Świętokrzyska Droga św. Jakuba	Warszawa (P), Świerże Górne (P), Skaryszew (P), Kotuszów (P)
32	Częstochowska Droga św. Jakuba	Częstochowa (P)
33	Łowicka Droga św. Jakuba	Zduny (P), Głowno (P), Gieczno (P), Leźnica (P), Wielenin (P), Tłokinia (P)
34	Dobrzyńsko-Kujawska Droga św. Jakuba	Chełmca Duża (P), Siniarzewo (P)
35	Kaliska Droga św. Jakuba	Prusice (P)
36	Wągrowiec – Dąbrówka Kościelna	Wągrowiec (P)
37	Śląsko-Morawska Droga św. Jakuba	Sośnicowice (P), Racibórz (F)

Legenda: P – kościół parafialny, F – kościół filialny, R – kościół rektoralny, K – kaplica, S – sanktuarium, Kat. – katedra
 Źródło: F. Mróz i Ł. Mróz (2018)

Na większości odcinków Drogi św. Jakuba w Polsce funkcjonuje bardzo często kilka prężnych ośrodków kultu św. Jakuba. Poza wymienionymi już sanktuariami św. Jakuba są to np.: Tolkmicko, Łeba i Szczecin na Pomorskiej Drodze św. Jakuba; Kętrzyn, Olsztyn³⁵ i Toruń na Drodze św. Jakuba *Camino Polaco*; Krzemienica, Tuchów, Sączów i Lubań Śląski na Drodze św. Jakuba *Via Regia*; Nysa na Nyskiej Drodze św. Jakuba; Murowana Goślina i Ośno Lubuskie na Lubuskiej Drodze św. Jakuba; Sandomierz, Kotuszów, Szczaworyż i Sanka na Małopolskiej Drodze św. Jakuba; Podegrodzie i Simoradz na Beskidzkiej Drodze św. Jakuba; Warszawa na Warszawskiej i Mazowieckiej Drodze św. Jakuba; Częstochowa na Częstochowskiej, Jasnogórskiej i Staropolskiej Drodze św. Jakuba; Lublin i Sandomierz na Lubelskiej Drodze św. Jakuba oraz Skaryszew i Kotuszów na Świętokrzyskiej Drodze św. Jakuba.

Duże znaczenie w rozwoju nabożeństwa do św. Jakuba w naszym kraju mają także kościoły z relikwiami św. Jakuba Apostoła Starszego. Relikwie takie, oprócz wymienionych już sanktuariów Jakubowych, znajdują

³⁵ Por. F. Mróz, *Waloryzacja i ocena potencjału turystyczno-kulturowego Drogi św. Jakuba Camino Polaco (odcinek „Suwalszczyzna” oraz „Warmia i Mazury”): Dusznica – Olsztyn*, „Turystyka Kulturowa”, nr 3/2018 (maj – czerwiec 2018), s. 101–134.

się również w: Leśnej, Lubichowie, Łebie, Modrzu, Podegrodziu, Podkowie Leśnej, Radziądzu, Sączowie, Strzelinie, Strzelnie, Szczaworyżu, Tolkmicku, Toruniu i w Tuchowie (ryc. 2). Warto wspomnieć, iż na podstawie danych historycznych mamy pewność, iż relikwie św. Jakuba znajdowały się w przeszłości w Książnicach Wielkich, Oleśnicy Małej, Sance, Sandomierzu i Wrocławiu. Autorzy prezentowanego opracowania zdecydowanie popierają postulat postawiony przez W. Rozyńkowskiego, aby przeprowadzić gruntowną kwerendę zbiorów relikwii przechowywanych w parafiach i w muzeach w Polsce³⁶.

W wielu regionach Polski przy wytyczaniu i oznakowaniu odcinków Drogi św. Jakuba kierowano się lokalizacją sanktuariów i ośrodków pielgrzymkowych. Dobrymi przykładami w tym względzie są odcinki Drogi św. Jakuba *Via Regia* z Medyki do Krakowa oraz Małopolskiej Drogi św. Jakuba z Sandomierza do Szczyrku, na których podczas poszczególnych dziennych etapach caminowicz wędrujący szlakiem ma okazję zatrzymać się w sanktuarium³⁷.

Czciciele św. Jakuba i miłośnicy Drogi św. Jakuba przygotowują się stopniowo do kolejnego, 120 Świątego Roku św. Jakuba. Rozpocznie się on zgodnie z tradycją ustanowioną przez papieża Kaliksta II 31 grudnia 2020 r. i trwać będzie przez cały 2021 r., w tym bowiem roku liturgiczne wspomnienie św. Jakuba Starszego Apostoła – 25 lipca – przypadnie w niedzielę. Należy przypuszczać, że również w Polsce Świąty Rok Jakubowy będzie oddziaływał na szereg inicjatyw duszpasterskich, ewangelizacyjnych i pielgrzymkowych. Warto bowiem przypomnieć, że w ostatnim Roku Świątym św. Jakuba, obchodzonym w Santiago de Compostela w 2010 r. 9 świątyni pw. św. Jakuba Starszego Apostoła w Polsce zostało ustanowionych „kościółami jubileuszowymi”: w diecezji zielonogórsko-gorzowskiej dekretem ks. bp Stefana Regmunta były to: katedra w Gorzowie Wielkopolskim, konkatedra w Zielonej Górze, sanktuarium pielgrzymkowe św. Jakuba w Jakubowie oraz sanktuarium maryjne w Rokitnie; w diecezji tarnowskiej ks. bp Wiktor Skworec ustanowił trzy kościoły jubileuszowe w: Brzesku, Podegrodziu i Tuchowie; w diecezji bielsko-żywieckiej były to kościoły św. Jakuba: w Simoradzu i Szczyrku (dekret ks. bp Tadeusza Rakoczego). Na mocy dekretu Penitencjarii

³⁶ W. Rozyński, *Przejawy kultu św. Jakuba Większego w Polsce – wybrane przykłady*, [w:] P. Roszak, F. Mróz, Ł. Mróz (red.), *Dziedzictwo religijne i kulturowe Drogi św. Jakuba – w 30. rocznicę uznania szlaku za pierwszy Europejski Szlak Kulturowy*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2017, s. 126.

³⁷ Ł. Mróz, *Geneza i rozwój Dróg Św. Jakuba w Polsce – na przykładzie Drogi Św. Jakuba Via Regia w województwie podkarpackim*, „Peregrinus Cracoviensis”, 23 (2012), s. 84.

Apostolskiej z dnia 18 grudnia 2009 r. wierni, którzy prywatnie, czy też uczestnicząc w różnych nabożeństwach odprawianych z tej okazji – nawiedzili świątynie jubileuszowe w czasie trwania roku jubileuszowego, mogli uzyskać odpust zupełny pod zwykłymi warunkami³⁸.

Należy również wspomnieć, że w Nadzwyczajnym Roku Miłosierdzia, który trwał w Kościele katolickim od 8 grudnia 2015 r. do 20 listopada 2016 r., 669 świątyń lub kaplic w Polsce zostało przez miejscowych ordynariuszy ogłoszonych Kościołami Jubileuszowymi Roku Miłosierdzia, a w nich otwarto Bramy Miłosierdzia³⁹. Bramy Miłosierdzia otwarto także w 11 kościołach pw. św. Jakuba Starszego Apostoła. Były to świątynie w: Bakalarzewie (diec. ełcka), Jadowie (sanktuarium Świętego Krzyża; diec. warszawsko-praska), Lęborku (sanktuarium św. Jakuba; diec. pelplińska), Nysie (Bazylika pw. św. Jakuba i św. Agnieszki; diec. opolska), Olsztynie (Bazylika współkatedralna; archidiec. warmińska), Przasnyszu (kościół pw. św. Jakuba i św. Anny parafii pw. św. Stanisława Kostki; diec. płocka), Skierniewicach (diec. łowicka), Szczecinie (Bazylika Archikatedralna; archidiec. szczecińsko-kamieńska), Tolkmicku (diec. elbląska), Wągrowcu (archidiec. gnieźnieńska) i w Więclawicach Starych (archidiecezja krakowska)⁴⁰.

Warto również podkreślić, że w wytyczeniu wybranych odcinków Drogi św. Jakuba kierowano się także źródłami heraldycznymi, a także patronatem św. Jakuba Starszego Apostoła nad miastem lub gminą. Jak już wspomniano, św. Jakub Apostoł Starszy jest patronem Brzeska i Lęborka, a także Olsztyna i Człuchowa. Postać św. Jakuba umieszczono m.in. w herbie Jakubowa (woj. mazowieckie), Olsztyna, Opatowca, Pakości, gminy Pałecznicza i Sobótki. W herbie Morąga natomiast przedstawiono pielgrzyma w czarnej szacie, trzymającego kij pielgrzymi i muszlę św. Jakuba. Z kolei w herbach Bolimowa, gminy Czarna (woj. podkarpackie) oraz gminy Waganiec (woj. kujawsko-pomorskie) jednym z elementów ikonograficznych jest muszla św. Jakuba⁴¹. Imię św. Jakuba nosi w Polsce również 14 ulic, 2 ronda i 4 place⁴².

³⁸ F. Mróz, Ł. Mróz, *Sukcesy i wyzwania...*, dz. cyt., s. 120–121.

³⁹ F. Mróz, *Bramy Miłosierdzia Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia...*, dz. cyt., s. 161.

⁴⁰ F. Mróz, *Droga św. Jakuba w Polsce. Kalendarium wydarzeń: sierpień 2015 r. – lipiec 2016 r.*, [w:] P. Roszak, F. Mróz (red.), *Droga do Composteli – przeszłość i terażniejszość*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2016, s. 195.

⁴¹ F. Mróz, *How has Camino developed?...*, dz. cyt., s. 77.

⁴² Por. L. Przybylska, *Ulice św. Jakuba w Polsce*, [w:] P. Roszak, F. Mróz (red.), *Droga św. Jakuba w Polsce – historia, terażniejszość i przyszłość. W 10. rocznicę otwarcia pierwszego polskiego odcinka Camino de Santiago*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2015, s. 272–274.

4. Wnioski

Wytyczenie i oznakowanie sieci Jakubowego Szlaku w Polsce o łącznej długości 6 816 km jest fenomenem religijnym, kulturowym i społecznym. Na powstanie i oznakowanie odcinków *Camino de Santiago* w naszym kraju miał przede wszystkim wpływ renesans (zanikłego od końca XVIII wieku) kultu św. Jakuba w wielu parafiach, rozwój pielgrzymek Polaków Drogi św. Jakuba do Santiago de Compostela, a także powstanie licznych organizacji Jakubowych – Bractw św. Jakuba oraz stowarzyszeń miłośników i przyjaciół *Camino de Santiago*.

Przy wytyczeniu i znakowaniu Drogi św. Jakuba w Polsce najważniejszą rolę odgrywają czynniki religijne, w tym sieć parafii pw. św. Jakuba Starszego Apostoła, sanktuariów i ośrodków z relikwiami świętego. Warto zaznaczyć, że polska sieć *Camino de Santiago* obejmuje obecnie blisko połowa wszystkich obiektów sakralnych pw. św. Jakuba w kraju.

W „Deklaracji Parlamentu Jakubowego o podstawach i celach współpracy na rzecz Drogi św. Jakuba w Polsce” przyjętej 10 września 2016 r. w Krakowie zapisano m.in. kryteria poprawnego oznakowania odcinków *Camino de Santiago*. Każdy szlak Jakubowy powinien „kierować pielgrzymów w stronę Hiszpanii i sanktuarium św. Jakuba Apostoła w Santiago de Compostela”, „łączyć miejsca związane z kultem św. Jakuba oraz ślady dawnych pielgrzymów”, „nawiązywać do historycznych dróg i dawnych traktów handlowych”, „prowadzić przez sanktuaria i inne miejsca ważne dla Kościołów lokalnych lub istotne dla regionu ze względów historycznych bądź kulturowych” oraz „łączyć się z istniejącą siecią Dróg św. Jakuba w innych krajach”⁴³. Przeprowadzone badania terenowe na wybranych odcinkach Drogi św. Jakuba w Polsce potwierdziły, że w zdecydowanej większości oznakowane polskie odcinki *Camino de Santiago* spełniają kryteria wymienione w ww. Deklaracji. Niestety są także odcinki, które takowych warunków nie spełniają oraz odcinki, które zostały oznakowane na skutek jednorazowego zrywu lokalnych liderów, a po otwarciu pozostawione bez opieki. Próba połączenia sieci kościołów pw. św. Jakuba z przebiegiem Jakubowych Szlaków powoduje niestety w wielu przypadkach nadmierne wydłużanie szlaku. Z kolei zdarzają się przypadki, gdzie oznakowany odcinek *Camino de Santiago* pomija kościoły pw. św. Jakuba Starszego Apostoła oddalone zaledwie o kilkanaście kilometrów od traktu. Dobrym rozwiązaniem wydają się być krótkie, łącznikowe trasy doprowadzające do głównego szlaku. Należy krytycz-

⁴³ <http://parlamentjakubowy.pl/deklaracja-parlamentu-jakubowego-o-podstawach-celach-wspolpracy-rzecz-drogi-sw-jakuba-polsce/> [dostęp: 25.08.2018 r.].

nie odnieść się również do odcinków Drogi św. Jakuba w Polsce, których nazewnictwo łączy miejsca związane z historią czy osobami związanymi z danym regionem, a nie ze św. Jakubem. Takie praktyki odchodzą od głównej idei związanej z *Camino de Santiago*, a te odcinki Drogi św. Jakuba tracą na swojej randze stając się zwykłym lokalnym szlakiem tematycznym. Problem ten wykracza poza temat prezentowanego opracowania, jednak powinien być przedmiotem dyskusji wśród osób sprawujących opiekę nad odcinkami Drogi św. Jakuba w Polsce, a także w trakcie kolejnej sesji Parlamentu Jakubowego.

Sanctuaries and Cult Centres of St. James in the Network of *Camino de Santiago* in Poland

Summary

The development of the pilgrimage movement along the Polish sections of the Route of St. James has been connected directly with the continuous development of the Apostle's cult both in the parishes of St. James, and in other religious cult centres in Poland. During the recent 12 years, six parish churches of St. James, namely in Jakubów, Szczyrk, Lębork, Więclawice Stare, Małujowice and Brzesko, have been promoted to the rank of the sanctuary of St. James the Greater Apostle. The network of the Polish sections of *Camino de Santiago* reaches nowadays 73 parish churches, 2 rectoral churches, 9 chapels of ease and 4 chapels of St. James. At the Route of St. James there is also an oratorium of St. James in the former Cysterian monastery in Łąd. Besides, the churches housing the relics of St. James, situated e.g. in Łeba, Modrze, Podegrodzie, Radziądz, Sączów, Strzelin, Strzelno, Szczaworyż, Tolkmicko, Toruń and Tuchów, are also of high importance. Most St. James' churches can be visited by Camino travellers going along the Route of St. James called Via Regia (13 churches including two sanctuaries of St. James, in Brzesko and Małujowice), Małopolska Route of St. James (10 churches, including two sanctuaries of St. James, in Więclawice Stare and Szczyrk) and Pomorska Route of St. James (9 churches, including the sanctuary of St. James in Lębork).

Also the new initiatives, related to further revival of the Apostle's cult in local communities and regions crossed by *Camino de Santiago*, e.g. "James' Feasts", "James' Fairs", "James' Festivals", James' Days or running along the Route of St. James are worth stressing.

Franciszek Mróz, dr
Instytut Geografii
Uniwersytet Pedagogiczny
Kraków

Archicofradia Universal del Apóstol Santiago
Bractwo św. Jakuba Starszego Apostoła
Więclawice Stare

Łukasz Mróz, dr
Gminny Ośrodek Kultury
Przeworsk
Bractwo św. Jakuba Apostoła przy Sanktuarium Grobu Bożego
w Przeworsku

Literatura

- Ceglińska A., Karaś H., Mendyk E., Smyk J., *Droga św. Jakuba Gniezno – Zgorzelec – Praga. Część polska: Droga Wielkopolska i Droga Dolnośląska. Przewodnik Pielgrzymia*, Janice 2006, Fundacja Wioski Franciszkańskiej.
- Dekret Kongregacji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów z dnia 22 maja 2010 r. [w:] http://www.kkbids.episkopat.pl/uploaded/a65/Anamnesis65-2hstr.34-35_1.pdf [dostęp: 28.08.2018 r.].
- Drabik J., *Podsumowanie Świętego Roku Jakubowego w parafii pw. NMP Matki Kościoła i św. Jakuba w Brzesku – diecezja tarnowska*, [w:] Jackowski A., Mróz F., Hodorowicz I. (red.), *Wpływ Świętego Roku Jakubowego na rozwój kultu i Drogi św. Jakuba*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2011, s. 241–246.
- Duda T., Duda M., Filipowski R., Krawczyk T., Marcinkowska J., Seiffert D., Wołowczyk B., *Pomorska Droga św. Jakuba. Przewodnik turystyczny*, Fundacja Szczecińska, Szczecin 2014.
- Hass W., *Z Jakobowa do Santiago de Compostela. Szlak, bractwo, sanktuarium*, [w:] Jackowski A., Mróz F., Hodorowicz I. (red.), *Drogi św. Jakuba w Polsce. Stan badań i organizacja*, IGiGP UJ, PPWSZ w Nowym Targu, Bractwo św. Jakuba Starszego Apostoła Oddział Małopolski w Więclawicach Starych, Kraków 2008, s. 95–102.
- Hass W., *Dawne i współczesne przedstawienia św. Jakuba Apostoła Starszego na wybranych przykładach z północy Dolnego Śląska (znaczenie, inspiracje)*, [w:] Roszak P., Mróz F., Mróz Ł. (red.), *Dziedzictwo religijne i kulturowe Drogi św. Jakuba – w 30. rocznicę uznania szlaku za pierwszy Europejski Szlak Kulturowy*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2017, s. 213–222.
- Hodorowicz I., Mróz F., *Geograficzny zasięg kultu św. Jakuba w Polsce na przykładzie wezwań kościołów i kaplic pod wezwaniem Apostoła*, [w:] Jackowski A., Mróz F., Hodorowicz I. (red.), *Kult św. Jakuba Apostoła na szlakach pielgrzymkowych do Santiago de Compostela*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2010, s. 63–82.
- Hodorowicz I., Mróz F., *Małopolska Droga św. Jakuba (odcinek Sandomierz-Pałecznicza-Więclawice Stare-Kraków)*, [w:] Jackowski A., Mróz F., Hodorowicz I. (red.), *Drogi św. Jakuba w Polsce. Stan badań i organizacja*, IGiGP UJ, PPWSZ w Nowym Targu, Bractwo św. Jakuba Starszego Apostoła Oddział Małopolski w Więclawicach Starych, Kraków 2008, s. 79–93.
- Kostrzewa F., *Duszpasterze Fary Brzeskiej*, Brzesko 2008.
- Kuchta J., *Kult świętego Jakuba w diecezji tarnowskiej*, [w:] Roszak P., Mróz F., Mróz Ł. (red.), *Dziedzictwo religijne i kulturowe Drogi św. Jakuba – w 30. rocznicę uznania szlaku za pierwszy Europejski Szlak Kulturowy*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2017, s. 151–171.
- Mendyk E., Mróz F., Mróz Ł., *Droga św. Jakuba w Polsce. Kalendarium wydarzeń w Świętym Roku Jakubowym 2010 i w pierwszym półroczu 2011 r.*, [w:] Jackowski A., Mróz F., Hodorowicz I. (red.), *Wpływ Świętego Roku Jakubowego na rozwój kultu i Drogi św. Jakuba*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2011, s. 163–175.
- Mróz F., *Wizyta Metropolity Santiago de Compostela, arcybiskupa Juliána Barrio Barrio w Polsce*, [w:] Jackowski A., Mróz F., Hodorowicz I. (red.), *Kult św. Jakuba Apostoła na szlakach pielgrzymkowych do Santiago de Compostela*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2010, s. 223–229.
- Mróz F., *Droga św. Jakuba w Polsce – geneza i rozwój – w 10. rocznicę otwarcia pierwszego szlaku jakubowego*, [w:] Wyrwa A. (red.), *Camino de Santiago. Szkice historyczne do peregrynacji i dziejów kultu św. Jakuba Apostoła Większego (wydanie II)*, Muzeum Pierwszych Piastów na Lednicy, Lednica 2015, s. 65–95.

- Mróz F., *Sanktuaria Kościoła Rzymskokatolickiego w przestrzeni sakralnej Polski*, [w:] Latosińska J., Mokras-Grabowska J. (red.), *Kultura i turystyka. Sacrum i profanum*, Regionalna Organizacja Turystyczna Województwa Łódzkiego, Łódź 2016, s. 183–205.
- Mróz F., *Bramy Miłosierdzia Nadzwyczajnego Jubileuszu Miłosierdzia w sieci ośrodków pielgrzymkowych Polski*, „*Peregrinus Cracoviensis*”, 27 (4), 2016, s. 159–180.
- Mróz F., *Droga św. Jakuba w Polsce. Kalendarium wydarzeń: sierpień 2015 r. – lipiec 2016 r.*, [w:] Roszak P., Mróz F. (red.), *Droga do Composteli – przeszłość i teraźniejszość*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2016, s. 189–204.
- Mróz F., *How has Camino developed? Geographical and Historical Factors behind the Creation and Development of the Way of St. James in Poland*, [w:] Alarcón E., Roszak P. (red.), *The Way of St. James: Renewing Insights*, Ediciones Universidad de Navarra, Navarra 2017, s. 59–80.
- Mróz F., *Przedsiębiorczość jako czynnik rozwoju Camino de Santiago w Polsce*, „Przedsiębiorczość – Edukacja”, 14, 2018, [w druku].
- Mróz F., *Waloryzacja i ocena potencjału turystyczno-kulturowego Drogi św. Jakuba Camino Polaco (odcinek „Suwalszczyzna” oraz „Warmia i Mazury”: Dusznica – Olsztyn)*, „Turystyka Kulturowa”, nr 3/2018 (maj – czerwiec 2018), s. 101–134.
- Mróz F., Mróz Ł., *Sukcesy i wyzwania związane z rozwojem kultu i Drogi św. Jakuba w Polsce*, [w:] Jackowski A., Mróz F., Hodorowicz I. (red.), *Wpływ Świętego Roku Jakubowego na rozwój kultu i Drogi św. Jakuba*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2011, s. 117–131.
- Mróz Ł., *Geneza i rozwój Dróg Św. Jakuba w Polsce – na przykładzie Drogi Św. Jakuba Via Regia w województwie podkarpackim*, „*Peregrinus Cracoviensis*”, 23 (2012), s. 73–89.
- Piech S., *Parafia na Świętojakubowym Szlaku*, Brzesko 2012.
- Przybylska L., *Ulice św. Jakuba w Polsce*, [w:] Roszak P., Mróz F. (red.), *Droga św. Jakuba w Polsce – historia, teraźniejszość i przyszłość. W 10. rocznicę otwarcia pierwszego polskiego odcinka Camino de Santiago*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2015, s. 267–281.
- Rozynkowski W., *Przejawy kultu św. Jakuba Większego w Polsce – wybrane przykłady*, [w:] Roszak P., Mróz F., Mróz Ł. (red.), *Dziedzictwo religijne i kulturowe Drogi św. Jakuba – w 30. rocznicę uznania szlaku za pierwszy Europejski Szlak Kulturowy*, Wydawnictwo „Czuwajmy”, Kraków 2017, s. 121–150.
- Wiśniewski J., *Dekanat miechowski*, Radom 1917.

Netografia

<http://parlamentjakubowy.pl/deklaracja-parlamentu-jakubowego-o-podstawach-celach-wspolpracy-rzecz-drogi-sw-jakuba-polsce/> [dostęp: 25.08.2018 r.]

DUCHOWOŚĆ I PRZESTRZEŃ W KONTEKŚCIE
CAMINO DE SANTIAGO

SPIRITUALITY AND SPACE IN THE CONTEXT OF
CAMINO DE SANTIAGO

LA ESPIRITUALIDAD Y EL ESPACIO EN EL
CONTEXTO DEL CAMINO DE SANTIAGO

THE CONFRATERNITY OF ST. JAMES THE APOSTLE – DISTRICT OF MAŁOPOLSKA, WIĘCŁAWICE STARE

LA COFRADÍA DEL APÓSTOL SANTIAGO EN WIĘCŁAWICE STARE

SPIRITUALITY AND SPACE IN THE
CONTEXT OF CAMINO DE SANTIAGO

LA ESPIRITUALIDAD Y EL ESPACIO EN EL
CONTEXTO DEL CAMINO DE SANTIAGO

Eds. by/ Redacción:
Ks. PIOTR ROSZAK
FRANCISZEK MRÓZ
ŁUKASZ MRÓZ

WYDAWNICTWO «CZUWAJMY»
Kraków 2018

BRACTWO ŚW. JAKUBA APOSTOŁA W WIĘCŁAWICACH STARYCH

DUCHOWOŚĆ I PRZESTRZEŃ W KONTEKŚCIE CAMINO DE SANTIAGO

pod redakcją:
Ks. PIOTRA ROSZAKA
FRANCISZKA MROZA
ŁUKASZA MROZA

WYDAWNICTWO «CZUWAJMY»
Kraków 2018

© Copyright by Sanktuarium św. Jakuba Apostoła w Więclawicach Starych
Kraków 2018

Wydanie/druk publikacji zrealizowano przy wsparciu finansowym:

RECENZENCI

Ks. prof. dr hab. Jan Perszon
Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu

Prof. Antón M. Pazos
Instituto de Estudios Gallegos Padre Sarmiento
Consejo Superior de Investigaciones Científicas
Santiago de Compostela

TŁUMACZENIA

LANGUAGE LINK Usługi Językowe Dorota Plutecka – Kraków

ZDJĘCIE NA OKŁADCE

Franciszek Mróz

ISBN 978-83-65771-04-9

Printed in Poland

Wydanie I, Kraków 2018

Opracowanie, przygotowanie do druku:
WYDAWNICTWO «CZUWAJMY»
Kraków
www.czuwajmy.com.pl wyd@czuwajmy.com.pl

Spis treści

Content

Espiritualidad de la peregrinación Jacobea	9
Duchowość pielgrzymowania Jakubowego	13
Spirituality of James' Pilgrimage	17
Wstęp	21
Introduction	23
Prólogo	25
ENRIQUE ALARCÓN	
Grób św. Jakuba: początki	29
Visitando la tumba de Santiago: los orígenes	39
BOGNA MATUSZEWSKA-SULIMA	
Duchowy wymiar Camino de Santiago w XXI wieku. Inicjatywy duszpasterskie	45
Spiritual dimension of the Camino de Santiago in the 21 st Century. Pastoral initiatives	57
ŁUKASZ STEFANIAK	
Droga ciszy w głośnym świecie. Camino miejscem odkrywania i porządkowania duchowości człowieka	61
The way of silence in a loud world. Camino is a place to discover and organizing the spirituality of man	72
BERENIKA SERZYŃSKA	
Abraham czy Odyseusz – odkrywanie istoty pielgrzymowania	73
Abraham and Odysseus – exploring the essence of pilgrimage	82

MAGDALENA GOIK	
Ciemna strona Drogi – o kryzysach duchowych w relacjach pielgrzymów pielgrzymujących do Santiago de Compostela	83
The dark side of the Way – spiritual crisis as told by pilgrims on their way to Santiago de Compostela	90
KAMILA PASŁAWSKA	
Duchowość Drogi, czyli... święty Ignacy, módl się za nami!	93
Spirituality of the Way, or... Saint Ignatius, pray for us!	104
WOJCIECH MRUK	
Margery Kempe – mistyczka i pątniczka	107
Margery Kempe – mystic and pilgrim	116
BARBARA KARPAŁA	
Muzyczne ślady średniowiecza na Camino de Santiago. Cz. 2. Głosy klasztorów w regionach La Rioja i Kastylii–León	119
Musical traces of the Middle Ages at the Camino de Santiago. Part 2. Voices of monasteries in the region of La Rioja and Castillia – León	126
Ks. JAKUB KUCHTA	
Postać świętego Jakuba Apostoła w wybranych przykładach polskiego przepowiadania	129
The Figure of St. James the Apostle in Selected Examples of the Polish Preaching	141
PIOTR SKIŻYŃSKI	
Camino i nawrócenie, ale jakie? Analiza teologiczna filmu „Droga życia (<i>The Way</i>)”	143
Camino and conversion, but what conversion? Theological analysis of movie „Droga życia (<i>The Way</i>)”	149
FRANCISZEK MRÓZ, ŁUKASZ MRÓZ	
Sanktuaria i ośrodki kultu św. Jakuba w sieci Camino de Santiago w Polsce	151
Sanctuaries and Cult Centres of St. James in the Network of Camino de Santiago in Poland	176
DK. WALDEMAR ROZYNKOWSKI	
Ślady jakubowe w Pakości – o odkrywaniu dziedzictwa chrześcijańskiego	179
Reminiscences of St. James in Pakość – discovering Christian heritage	189

WALDEMAR HASS

- O przedstawieniach „Męczeńskiej śmierci św. Jakuba Starszego Apostoła”
w sztuce (XV–XIX w.) – spojrzenie historyczno-teologiczne 191
- About the Presentations of the “Martyrdom of James the Greater Apostle”
in Art (15th to 19th century), a Historical and Theological Approach ... 201

PAWEŁ ŚLIWIŃSKI

- Dobrzyńsko-Kujawska Droga św. Jakuba – od koncepcji do realizacji 203
- Dobrzyń and Kuyavia Route of St. James – From the Concept
to Implementation 218

PAWEŁ PLICHTA

- Camino de Santiago w przestrzeni wirtualnej (wybrane aspekty
internetowych materiałów polskojęzycznych) 221
- Camino de Santiago in virtual space (selected aspects of online Polish
language materials) 246

FRANCISZEK MRÓZ

- Droga św. Jakuba w Polsce. Kalendarium wybranych wydarzeń:
wrzesień 2017 r. – sierpień 2018 r. 253
- The Route of St. James in Poland – the Calendar of Selected Events:
September 2017 – August 2018 268

BEATA WODECKA-REMISZEWSKA

- Camino de Santiago* – niezwykła Droga zwykłych Ludzi.
Humanistyczne spojrzenie na ideę camino na podstawie własnych
refleksji i doświadczeń camino oraz lektury tekstów poetyckich
i Modlitewnika Pielgrzyma 269
- Camino de Santiago – the unordinary Way of the ordinary People.
The humanistic view of camino idea based on author’s reflections
and camino experience as well as the poetry and pilgrim’s prayers 282

JOLANTA STEFANIAK, ŁUKASZ STEFANIAK

- Piesza pielgrzymka „Camino de Santiago 2027”.
Rok 2. Kalisz – Żytawa po Drogach Świętego Jakuba: Kaliskiej,
Ścinawskiej, Dolnośląskiej, Via Regia, Żytawskiej 283
- Walking pilgrimage „Camino de Santiago 2027”.
Year 2 Kalisz - Zittau on the Way of St. James: Kaliska, Ścinawska,
Dolnośląska, Via Regia, Żytawska 293

BARBARA KARPAŁA

- Ultreia znaczy naprzód 307

ANNA STECKIEWICZ

- Modlitwa stóp 313